

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

AYGÜN HÜSEYN QIZI MƏQAMİ

MÜASİR FRANSA DÖVRİ MƏTBUATINDA
İNGİLİS DİLİNDƏN ALINMA SÖZLƏRİN
LEKSİK-SEMANTİK VƏ FUNKSIONAL XÜSUSİYYƏTLƏRİ

5709.01 – Roman dilləri

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2017

İş Azərbaycan Dillər Universitetinin Fransız dili kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, professor
Çəmən Oruc qızı Babaxanova

Rəsmi opponetlər: filologiya üzrə elmlər doktoru, professor
Səidə İbrahim qızı İbrahimova

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Ülfət Zakir oğlu İbrahim

Aparıcı təşkilat: Bakı Slavyan Universitetinin Roman
filologiyası və Ümumi dilçilik kafedraları

Müdafiə __23/06__ 2017-ci il saat __-__-da Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində elmlər doktoru və fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunan dissertasiyaların müdafiəsini keçirən D.02.081 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ 1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küçəsi, 134.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq olar.

Avtoreferat _____2017-ci ildə göndərilmişdir.

D.02.081 Dissertasiya şurasının elmi katibi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Həmidə Əhməd qızı Əliyeva

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Tədqiqat işi müasir Fransa dövrü mətbuatında işlənən ingilis alınmalarının leksik-semantik və funksional xüsusiyyətlərinin təhlilinə həsr edilmişdir.

Mövzunun aktuallığı. Müasir Azərbaycan dilçiliyində aparılan tədqiqatların sırası təkcə Azərbaycan dilçiliyi ilə bağlı aparılan müxtəlif səpkili tədqiqatlarla məhdudlaşmır. Dünya dilləri, xüsusilə də ayrı-ayrı xalqlar arasında ünsiyyət vasitəsi olan aparıcı dillərin bu və ya digər xüsusiyyətləri də dilçiliyimizdə tədqiqat mövzudur. Belə ki, bu tədqiqarlardan əldə edilən nəticələr ümumi dilçiliyin inkişafına gətirib çıxarır və dünyanın bugünkü dil mənzərəsinin etimoloji köklərinin qaynaqlandığı mənbələri şərtləndirən ictimai, tarixi, sosioloji və mədəni mühitin müəyyən olunması baxımından aktualdır. Azərbaycanda ümumi dilçiliyin, romanistikanın inkişaf etdirilməsi məqsədini güdən bu tədqiqat mövzusunun aktuallığı onunla izah oluna bilər ki, ingilis dilindən olan alınmaların fransız dövrü mətbuatına təsiri və yerinin öyrənilməsi, onların lingvistik təhlili nəinki fransız dilçiliyində, həm də ümumi dilçilik baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Ona görə də fransız dövrü mətbuat səhifələrində rast gəlinən ingilis alınmalarının müqayisəli sürətdə öyrənilməsini Azərbaycan dilçiliyində romanistikanın inkişafı və fransız dilinin leksik tərkibinin araşdırılması baxımından aktual hesab edirik.

Tədqiqat işinin aparılmasında yerli və xarici tədqiqatçıların (K.A.Allendorf, A.A.Beletski, İ.K.Beloded, S.B.Bernşteyn, İ.A.Boduen de Kurtene, E.M.Veşəşəqin, V.Q.Qak, B.V.Qornunq, Y.D.Deşeriyev, V.M.Semçinski, A.E.Kerminski, L.P.Krisin, Z.N.Levit, A.A.Reformatski, B.A.Serebrennikov, Y.S.Stepanov, L.V.Şerba, V.N.Yartseva, J.Vandries, U.Vaynrayx, F.Bruno, A.Vaşək, B.Qavranek, M.Qrövis, L. Dörua, A.Doza, A.Martine, A.Rosetti, A.N.Salminen, K.Sandfeld, O.Sovajo, Q.Şuxardt, E.Xauqen, B.S.Həsənov, H.Ə.Həsənov, B.B.İsmayılov, Ə.M.Musayev, R.C.Cabbarov, A.İ.Zahidi və b.) işlərindən istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın obyektı. Fransız dövrü mətbuatında rast gəlinən ingilis alınmalarıdır.

Tədqiqatın predmeti. Tədqiqatın predmeti müasir fransız dövrü mətbuatında ingilis dilindən alınma sözlərin leksik-semantik və funksional xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsindən ibarətdir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın məqsədi fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının fransız mediasında müxtəlif cəhətlərini aşkarlamaq, onların struktur və funksional-semantik xüsusiyyətlərini

öyrənməkdir.

Bu məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur:

-fransız dilində ingilis alınmalarının fonetik unifikasiyasının və onların derivatoloji-struktur, leksik-semantik və funksional xüsusiyyətlərini müəyyən etmək;

- alınma sözlərdə unifikasiyanın tiplərinin fonetik, aksentoloji və qrafik planda adaptasiyasını aşkara çıxarmaq ;

- sadə quruluşlu birkomponentli, düzəltmə və mürəkkəb quruluşlu ingilis alınmalarını təhlil etmək;

-ingilis alınmalarından prefikslər və parasintez yolla (prefiks+sözün kökü+suffiks) düzəldilən sözləri müəyyənləşdirmək;

- ingilis mənşəli sifətlərin, fellərin xüsusiyyətlərini təyin etmək;

- onomastik motivlərlə bağlı ingilis alınmalarını öyrənmək;

- ingilis alınmalarındakı səs təqlidi yolu ilə yaranan sözləri aşkar etmək;

- ingilis alınmalarında leksik kompressiyanı aşkar etmək;

-ingilis alınmalarının funksional-semantik xüsusiyyətlərini aşkar etmək;

- franqle – ingilis alınmalarından hibrid sözlər:

a) leksik franqle;

b) semantik franqle;

c) sintaktik franqle;

- yalançı anqlisizmlər, ksenizmlər, fransızlaşmış franqle anlayışlarını müəyyən etmək;

- franqlenin xüsusi işlənmə sahələrini təhlil etmək;

- fransız dövrü mətbuatı dilində işlədilən anqlisizmlərin leksik-semantik cəhətdən təsnifatını aparmaq.

Tədqiqatın metodları. Qarşıya qoyulan məqsədə çatmaq üçün aşağıdakı üsul və yanaşmalardan istifadə edilmişdir:

- təsviri metod;

- leksikoqrafik metod;

- müqayisəli metod;

- definitiv təhlil;

- linqvistik təhlil;

- linqvostatistik metod.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Təqdim edilən işin yeniliyi ondan ibarətdir ki, ilk dəfə olaraq fransız mətbuatı səhifələrində ingilis dilinə məxsus sözlərin fransız leksikoqrafik mənbələrində mövcud olanları və olmayanları aşkar edilmiş və onların məna çalarları araşdırılmış, az öyrənilmiş dil materialları dərinədən, sistemli şəkildə təhlil edilmiş və fransız mətbuat dilində işlədilən

ingilis alınmalarının leksik-semantik, funksional – derivatoloji və struktur xüsusiyyətləri tədqiq edilmiş, bu tip sözlərin tematik təsnifatı verilmiş və belə alınmalarda assimilyasiyanın tipləri müəyyənləşdirilmişdir.

Tədqiqatın fərziyyəsi. Fransız mediasında işlədilən ingilis alınmaları öz xüsusiyyətlərinə görə digər dillərdən alınan sözlərdən əsaslı surətdə seçilir. Əgər fransız dilinin leksik fondunun zənginləşməsi prosesində fransız dövrü mətbuatında işlədilən ingilis dilindən alınma sözlərin rolu düzgün qiymətləndirilsə və səmərəli iş üsulları seçilərək tətbiq olunarsa, bu alınma söz prosesinin inkişaf dinamikasını öyrənməyə yol açmış olar.

Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti. Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti aşağıdakılardan ibarətdir:

- ilk dəfə fransız dilinin müasir vəziyyəti ilə bağlı, onun mətbuat səhifələrində işlədilən və tədqiqata cəlb olunmuş ingilis alınmalarının işlənməsi məsələsi bir daha dəqiqləşdirilmiş və tamamlanmışdır;

- aktual dil materialları leksikoqrafik üsullarla təhlil edilmiş və nəzəri cəhətdən ingilis alınmaları adaptasiyasının çoxaspektliyi əsaslandırılmışdır;

- söz korpusunun sistematik olaraq zənginləşməsi əsaslandırılmış və bu da ingilis alınmalarının leksik-semantik və funksional nəzəriyyəsinə zənginlik gətirməklə ona öz töhfəsini vermişdir;

- bu istiqamətdə aparılmış tədqiqat fransız dövrü mətbuat səhifələrində işlədilən ingilis alınmalarının kompleks şəkildə öyrənilməsi tipologiyasını dəqiqləşdirir ki, bu da gələcəkdə bu istiqamətdə aparılacaq tədqiqatlar üçün zəngin bir mənbə rolunu oynaya bilər.

Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti. Tədqiqat işinin nəticələrindən fransız və ingilis dillərinin leksikologiyası, üslubiyyatında, eləcə də dil tarixində, nəzəri və praktiki kursların tərtibi və keçirilməsində, dərs vəsaitləri və tədris-metodik işlərin hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Bundan əlavə, tədqiqat işi xüsusiləşdirilmiş üçdilli „Fransız-İngilis-Azərbaycan dillərində media terminləri” və „İngilis-fransız və Azərbaycan dillərində media terminləri” lüğətlərinin yaranması üçün də mənbə ola bilər. Tədqiqatın nəticəsi kimi dissertasiyaya edilmiş əlavə və „Fransız dilində işlənilən ingilis alınmaları” lüğəti isə tərcümə prosesində, buraxılış, kurs və diplom işlərinin yazılmasında faydalı ola bilər.

Müdafiəyə çıxarılan müddəalar:

1. Müasir Fransa dövrü mətbuat səhifələrində işlədilən ingilis alınmalarının bir çoxu ingilis orfoqrafiyası ilə yanaşı, fransız orfoqrafiyası ilə də işlədir. Məsələn: dealer – dealleur, driver – driveur, pager – pageur və s.

Fransız mətbuatında işlənilən ingilis dilindən alınma sözün

fransızlaşması və ya adaptasiyası substitusiyaya formasını aldıqda ingilis modelli element fransız elementi ilə əvəzlənir. Bu halda daha çox kalka və ya semantik alınmadan istifadə olunur.

2. Fransız mətbuatında işlənən ingilis alınmaları hər b və dənizlə bağlı, elmi – texniki, kimya və biokimya, biologiya, fizika, fiziologiya, tibb və əczaçılıq, elektronika və informatika, maliyyə, ticarət və mühasibatlıq, geologiya və coğrafiya, bitki aləmi, dilçilik, idman, astronomika, aviasiya, astronomiya, musiqi, audiovizual vasitələr, kino və televiziya, iqtisadiyyat, fotoqrafiya, metrologiya, kənd təsərrüfatı, zoologiya, psixologiya, reklam, psixiatriya və psixanalizə aid terminlər tematik qruplara bölünür.

3. Fransız mətbuatında işlənən ingilis alınmalarının böyük əksəriyyəti terminoloji leksikaya aiddir və bu alınmalar yazılı formada, xüsusilə mətbuat səhifələrində işlədilsə də, bunların əksəriyyəti şifahi yolla keçir. Belə isimlərin bəziləri qrafik cəhətdən kifayət qədər mənimsənilmədiyindən onların yazılış qaydalarında variantlılıq müşahidə olunur.

4. Fransız mətbuatında işlənən ingilis alınmalarının əksər hissəsi fransız – ingilis sözlərinin calağı, hibrididir. "Franqle" adlanan bu sözlər mətbuat, radio, televiziya, idman və s. sahələrdə işlənən fransız dilinin xüsusi leksik layını təşkil edir.

5. İngilis dilindən fransız dilinə keçən bəzi isimlər əlavə konnotasiyalar yaradır.

6. Fransız dilində işlənən ingilis dilindən alınma fellər I qrup fransız felləri kimi " - er" sonluğu ilə işlənir.

7. İngilis alınmalarından suffikslər vasitəsilə düzəldilən sözlər fransız dilinin sözdüzəltmə nüvəsində ən çox təmsil olunan modeldir. İngilis alınmalarından yeni sözlər düzəldilməsində iştirak edən suffikslər və prefikslərin bir çoxunun fransız dilinin məhsuladar suffiks və prefiksləri qrupuna daxil edilirlər.

8. Fransız dilində işlədilən mürəkkəb quruluşlu ingilis alınmaları geniş semantik diapazona malik olur, müxtəlif sahələrdə (elmi, ictimai-siyasi və məişət leksikasında və s) onlardan yeni anlayışların müəyyənləşdirilməsində istifadə olunur.

Tədqiqatın materialı. Fransız və ingilis dillərində olan Petit (le) Larousse ¹, Robert P. ², Longman Dictionary of Contemporary

¹ Petit (le) Larousse. P : Larousse, 2003, 1818 p.

² Robert P. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. (Le Petit Robert) en 2 volumes. P : Le Robert, 2000. I vol. 2552 p.; II vol. 2259 p.

English ¹, O. Musayev ² və digərlərinin müəllifi olduğu lüğət və leksikoqrafik mənbələr və "Le Monde", "Le Monde diplomatique", "Le Figaro", "L'Express", "Le Nouvel Observateur", "Le Point", "Libération", "L'Équipe", "Madame Figaro" kimi mətbuat orqanları dissertasiyanın yazılmasında əsas rol oynamışdır.

Dissertasiyanın aprobasiyası. Dissertasiya Azərbaycan Dillər Universitetinin Fransız dili kafedrasında yerinə yetirilmişdir. Tədqiqatın məzmunu və əsas nəticələri Respublika və Beynəlxalq səviyyəli elmi konfranslarda təqdim olunmuş məruzələrdə, həmçinin ölkəmizdə və xaricdə çap olunmuş elmi jurnallarda məqalələr və tezislər şəklində öz əksini tapmışdır.

Dissertasiyanın strukturu. Tədqiqat işi giriş, iki fəsil, nəticə, istifadə edilmiş ədəbiyyat, leksikoqrafik mənbələr və əlavələrdən (40 səhifəlik cədvəldən) ibarətdir.

İŞİN ƏSAS MƏZMUNU

Müxtəlifdilli millətlər arasında dil vasitəsi ilə ünsiyyət yaranarkən hər bir xalqın və onun dilinin milli-mədəni xüsusiyyətlərini xarakterizə edən dil universaliləri ilə yanaşı, onun etnolinqvistik qanunauyğunluqları da aşkara çıxır. Bu baxımdan bu əlamətlərin və qanunauyğunluqların öyrənilməsi dilçilikdə daha çox maraq doğurur.

Tədqiqatın obyektı müasir fransız dövrü mətbuatında ingilis dilindən alınma sözlərdir. Alınma sözlərin insan həyatı və fəaliyyətində rolu həmişə böyük olmuşdur. Bu sözlər müəyyən qanunauyğunluqlara tabedir, xüsusi istiqamətlərdə unifikasiya olunur və onların semantikasi müxtəlif sahələrlə bağlıdır. Bu onunla şərtlənir ki, başqa sahələrdə olduğu kimi, onların ifadə formalarının müxtəlif olmasına baxmayaraq, alınmalar bütün dillər üçün universaldır. Bu da milli dillərin dünya mənzərəsinə qovuşması ilə izah edilir.

"Fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının bəzi nəzəri məsələləri" adlanan birinci fəsil ingilis alınmalarını şərtləndirən sosial-tarixi şərait, müasir dilçilik elmində alınma söz anlayışı, alınmanın səbəbləri və onların bəzi ümumlinqvistik nəzəri problemləri, ingilis alınmalarının fransız mətbu

¹ Longman Dictionary of Contemporary English, printed in Great Britain at the Oitman Press, 1978, 1303 p.

² O. Musayev English-Azerbaijani Dictionary (Second Edition). Printing House. Bakı: Qismət, 2008, 1674 p.

dilində yeri, fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının funksional-semantik xüsusiyyətləri, franqlə-ingilis alınmalarından hibrid sözlər, fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarında leksik kompressiya, fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının tematik təsnifatının araşdırılmasına həsr edilmişdir.

Dünya xalqları kimi fransız xalqı da öz tarixi boyu müxtəlif xalqlarla müxtəlif səviyyələrdə əlaqə və münasibətlərdə olduğundan bu xalqların dillərindən fransız dilinə minlərlə söz keçmişdir. Bu proses dilin leksikasını zənginləşdirən əsas bir amil olaraq, hal-azırda qloballaşan bir dövrdə də fəal bir surətdə davam etməkdədir.

Bu fəsilə ingilis sözlərinin fransız dilinə keçməsinə şərtləndirən tarixi amillər aşkarlanır və ingilis leksik vahidlərinin fransız dili leksikasını zənginləşdirməsi məsələsi öyrənilir.

K.Allendorfun fikrincə, fransız dilinin inkişafı və zənginləşməsi ilə bağlı bir çox amil mövcuddur ki, onlar da əhəmiyyətli rollardan birini oynayır və iki yerə bölünür: a) dildaxili (intralingvistik) amillər; b) dilxarici (ekstralingvistik) amillər.¹

Aparılan tədqiqatın nəticələri göstərir ki, fransız dilində olan ingilis mənşəli sözlərin sayı 2000 leksik vahiddən çoxdur. Bəzi tədqiqatçılar bu rəqəmin 700 olduğunu qeyd edir, digər alimlər iddia edirlər ki, bu rəqəm daha böyükdür.

Pyer Gironun tədqiqatları göstərir ki, fransız dilinə gəlmiş ilk ingilis alınmaları XII əsrə aiddir. Bu sözlər əsasən dənizçilik terminləri idi və fransız dilinə onlar niderland və normand dillərinin vasitəsilə (yəni dolay yolla) gəlmişdir: *l'est, l'ouest, le nord, le sud, varech* və s. Bu terminlərin miqdarı o qədər də çox deyildi. Anqlomanıyanın ilk əlamətləri XVII əsrin ortalarından özünü büruzə verməyə başlayır və *gigue-ucaboy, bowlingrin-çəmənlik* kimi sözlərin fransız dilinə axını başlayır. Məsələn:

Dəniz ticarəti - *yacht* m- az.yaxta, *paquebot* m- az. sərnəşin gəmisi və s.

Ekzotik səyahətlə bağlı - *pingouin* m- az. pinqvin, *calicot* m-az. çit (pambıq parça növü), *geyser* m- az. qeyzer, *jungle* m- az. cəngəllik və s.

Britaniya adət-ənənələri ilə bağlı - *mastiff* m-az. mastif; ingilis doqu, *contredanse* f.- az. kadril (rəqs adı) və s.

XIX əsrdə ingilis dili öz təsirini fransız dili üzərində gücləndirir və bu dövrdə alınma sözlərin miqdarı 400-500 leksik vahidə çatır : *tendem-*

¹ Аллендорф К. А. Очерк истории французского языка. М.: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства Просвещения РСФСР, 1959, 182 с.

tendem, *handicap* - əngəlli, *poney*-poni, *steeplechase*-maneəli at yarışı, *drag*- müqavimət, *outsider*-yad, *starter*-start verən və s.

Aydın məsələdir ki, dünya dillərinin müxtəlif daşıyıcıları öz aralarında mütəmadi olaraq təmasda olurlar və bu əlaqələr bəzi dillər üçün birbaşa və aktiv xarakter daşıyarsa, digərləri üçün bu əlaqələr dolayı yolla və qeyri-fəal səciyyəli olur. Bu tipli alınmalar başqa dilə keçdikdə özlərinin fonetik və leksik xüsusiyyətlərini qoruyub saxlayır və bununla da, beynəlmiləl xarakter alır. Bu baxımdan XX əsr ingilis alınmaları içərisində diplomatik terminlər xüsusi və əhəmiyyətli yerlərdən birini tutur. Bu sözlərin bəzilərinə nəzər yetirək: *briefing* [brifinq] m.-brifinq, *interview* [ɛtərvju] f.-intervyu, *lobby* m. [lobi]-lobbi, *Dowing Street* n. m., *round* m.-raund və s.

Pyer Gironun mülahizələrini qəbul edərək fransız dilinin aldığı ingilis sözlərini dörd əsas qrupa bölürük:

* anqlo-sakson mənşəli sözlər: *standard-standart*, *spleen-dalaq*, *cake-tort* və s.

* anqlo-normand: *sport-idman*, *tennis-tenis*, *budget-büdcə* və s.

* ekzotik sözlər: *pyjama*, *vérandə*, *mocassin* və s.

* latın və yunan mənşəli sözlər: *importer-idxalçı*, *photographie* - fotoqrafiya və s.¹

Bu fəsilə müasir dilçilik elmində alınma söz anlayışı, alınmanın səbəbləri və onların bəzi ümumlinqvisistik nəzəri problemləri də araşdırılır.

Müasir dövrdə elə bir dil yoxdur ki, onun lüğət tərkibi yalnız öz sözlərindən ibarət olsun. Əgər belə bir dil olarsa, deməli o, inkişaf etməmişdir. Müasir inkişaf əlaqədar olaraq xalqlar bir-biri ilə elmi, mədəni, iqtisadi, siyasi cəhətdən sıx əlaqədədir. Bu iş dillərin yaxınlaşması, birinin digərindən söz alması üçün zəmin yaradır. Başqa dildən söz alınmasının iki üsulu vardır. *Birinci üsul*: vasitəsiz keçmə. Alınma sözlər bir dildən başqasına üçüncü dilin köməyi olmadan (birbaşa) gəlir. *İkinci üsul*: üçüncü dilin vasitəsilə sözlərin keçməsidir. Belə sözlərə qısaca olaraq gəlmə sözlər demək olar. Çünki onlar bir dildən başqasına keçib sonra üçüncü dilə gəlir.

Müasir leksikoloji tədqiqatlarda söz alınması elə iki proses kimi qiymətləndirilir: a) hər hansı bir dilin müxtəlif elementlərinin digər bir dilə keçməsi kimi xarakterizə olunur, b) dilin müxtəlif səviyyələri təmsil olunur ki, bu da özünü çox aydın tərzdə media səhifələrində büruzə verir.

Alınma söz problemini onomastik material əsasında tədqiq edən

¹ Guiraud P. Les mots étrangers. 2ème éd. P.: Presse universitaire de France, 1971, 125 p.

A.A.Beletski belə bir qənaətə gəlir ki, onomastik materiallarda adi leksimlərdə olduğu kimi, eyni proseslər baş verir (adaptasiya, assimilyasiya, kontaminasiya və “xalq etimologiyası”). Xarici mənşəli onomastik elementlərdə (eydonimlərdə) A.A.Beletski aşağıdakı təsnifatı təklif edir:

- a) sadə alınmalar;
- b) adaptiv alınmalar;
- c) assimilyativ alınmalar;
- ç) paraetimoloji alınmalar;
- d) yarımçıq tərcümə;
- e) bütöv (və ya tam) tərcümə;
- ə) perifraza¹

Fransız dilində ekvivalentlərin olmasına baxmayaraq, günün dəbinə uyğun olan ingilis alınmalarına aşağıdakı sözləri misal gətirmək olar : ing.: starting-block –fr. *bloc de départ* ; ing. : stripper - fr.: *tire- veine* ; ing.: check-list – fr. *liste de vérification*; ing. : briefing - fr.: *réunion*; ing. : crash - fr.: *écrasement au sol* (d'un avion) ; ing. : making-up - fr.: *grimage* və s.

Tədqiqat işində fransız mətbuatı dilində ingilis alınmalarının yeri və fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının funksional-semantik xüsusiyyətləri araşdırılır.Vaxt ötdükcə, dövrü mətbuatın forması ciddi şəkildə dəyişir, qəzetlərin səhifələri artır və onun dili də hiss olunan dərəcədə demokratikləşir. Yazılı mətbuatın üslubuna gəldikdə isə, xronika janrı öz yerini xəbərlərə, reportajlara və s. verir, yeni məfhumların adlandırılmasında ingilis dilindən götürülmüş terminoloji elementlərdən istifadə olunmağa başlanır.

Öz tarixi boyunca Fransada müxtəlif tipli qəzet və jurnallar çap edilir. Bunlara misal olaraq “*L'Action Française*”, “*Le Temps*”, müharibə illərində “*Combat*”, “*Défense de la France*”, “*Libération Nord*”, “*Libération Sud*”, “*Franc-Tireur*”, “ *L 'Humanité*”, ölkə azad olunan sonra “*L'Aube*”, “*Ce Matin*”, “*Le Pays*”, “*Le soir*”, “*L'Humanité*”, “*La Croix*”, “*Le Monde*”, “*France soir*” və s. göstərmək olar.

Fransızlar terminoloji elementlərin alınması baxımından öz dilinin lüğət tərkibinə ingilis dilindən bir çox söz-termin daxil etmişlər ki, bunların da böyük bir hissəsi fransız-ingilis sözlərinin calağı (hibridi) ilə bağlıdır. Tamamilə olmasa da, bu calaq sözlər, şübhəsiz, öz əksini fransız dilinin lüğət tərkibində tapıb vətəndaşlıq hüququ qazanmasa da, mətbuat, radio,

¹ Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (ономастика). К.: Изд-во Киевск. ун-та, 1972, 209 с.

televiziya, idman və s. sahələrdə geniş işlənir. *Franqle* adlanan calağ leksika fransız dilinin leksik layını hərəkətə gətirir və dilin rəngarəngliyini artıraraq onu zənginləşdirir. Franqle, bəzən ingilis dilində *Frenqlish* çemodan sözlər kateqoriyasına daxildir və «français» və «anglais» sözlərindən ibarətdir. Franqle yazılı və şifahi ifadədə çox güclü *ingilis* təsirinə məruz qalmış *fransız dili* deməkdir. Daha konkret desək, burada söhbət bir qrup ingilis sözünün və sintaktik ifadəsinin fransız dilində ingilis dili üzərində kalkalaşmasından gedir.

«Français» termini ilk dəfə 1959-cu ildə “France-Soir” qəzetində məqalələrin birində verilmişdir. Sonralar Röne Etyambl “Parlez-vous français?” əsərini çap etdirdi və 1999-cu ildə 8.000-dən çox sözü birləşdirən «Dictionnaire français-français» adlı lüğət nəşr olundu. İngilis dilindən olan bəzi sözlər fransız dilində leksik alınmalara çevrilir, digərləri isə silinib gedir. Məsələn, *tramway* (*tram* formasında) ümumişlək sözə çevrilib, *software* sözü isə dəbdən düşüb sifət və isim kimi işlədilən «logiciel» - *proqram təminatı* sözünə öz yerini vermişdir.

Anqlisizmlər üç böyük kateqoriyaya bölünür: 1) leksik alınmalar; 2) semantik alınmalar; 3) sintaktik alınmalar. Buraya yalançı anqlisizmləri və ksenizmləri də əlavə etmək lazımdır.

Leksik franqlelər informatika və işgüzar aləmdə daha çox işlənən sözlərdir: ing. *rebooter* - fr. *redemarrer* - yenidən işə salmaq; ing. *drivers* - fr. *pilotes* - idarəedicilər; ing. *updater*-fr. *de mettre à jour* - aydınlaşdırmaq; ing. *loadés* - fr. *chargés* - yüklənmiş, ticarətdə «*booster - les ventes*»-«relancer les ventes» «satışı canlandırmaq», *Fashion Shopping.com*, *Actus People*, *Live Transport*, *Top annonces*, *Top music*, *Must Institute*, *Creditmust*, və s.

Semantik franqle təxmini tərcümələrdə, xüsusilə media səhifələrində dilə ingilis təsiri çox hiss olunur ki, bu da «yalançı dostların» ingilis dilindən kalka olunmuş ifadələrin sayəsində baş verir: imkan əvəzinə ing. *Opportunity*-fr. *opportunity*; «bibliothèque» əvəzinə; ing. *Library*- fr. «*librairie*»; «təbiiq edilmiş» əvəzinə ing. *implemented* - fr. tərcüməsi «*implemente*».

Sintaktik franqlenin işlədilməsi fransız dilindəki bəzi sintaktik formaların işlədilməsinə gətirib çıxarmışdır: «*l'attitude positive*» əvəzinə «*la positive attitude*», «*organismes modifiés génétiquement*» əvəzinə «*organismes génétiquement modifiés*», «*on a entrepris des travaux*» əvəzinə «*des travaux ont été entrepris*», «*Hôtel des Alpes*» əvəzinə «*Alpes Hôtel*», «*le Festival de Jazz de Nice*» əvəzinə «*le Nice Jazz Festival*», «*la Coupe de Biarritz*» əvəzinə «*la Biarritz Cup*» və digərləri.

Yalançı anqlisizmlər franqlenin elə bir xüsusi formasıdır ki, onlar zahirən ingilis sözlərinə oxşayan sözlərin adaptasiyasından ibarətdir. Bu anqlisizmlərə aşağıdakıları aid etmək olar: *forcing* - faire le *forcing* ifadəsində (tələsmək, səylərini əsirgəməmək); və ya *bronzing* (bronzage - günəş altında qaralma, bains de soleil - günəş vannası). Burada «forcer» və «bronzer» fransız fellərinə *-ing* suffiksi artırmaqla göstərdiyimiz misallar düzəldilib. Burada söhbət doğrudan da, yalançı anqlisizmlərdən gedir.

Ksenizm əcnəbi ifadədir və bəzən bir sözlə ifadə olunur: *All right* = hər şey öz qaydasındadır; *Damned!* = Lənətə gələsən !; *Darling* = Əzizim və s.

Tədqiqatda leksik kompressiyalar araşdırılır və leksik kompressiya anlayışı altında aşağıdakı bölgü qəbul edilir: a) bir leksik vahidin səs və ya qrafik formasının kiçildilməsi prosesi və ya bir söz daxilində bütöv bir söz birləşməsini yerləşdirmək; b) bu proseslərin nəticəsində elə leksik vahidlər yaranır ki, özündə inisial birləşmələri (abreviaturlar və s.), qısaldılmış sözlər və teleskop yaranmaları birləşdirir. Bu cür abreviaturların bir çoxuna epigraflarda (roma yazılarında) rast gəlmək olur: SPQR - Senatus Populusque Romanus (Roma Senatı və xalqı-Roma dövlətinin standart adı), DN – Dominus Noster (bizim ağamız) və s.

Fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının tematik təsnifatı bölməsində fransız dilinin lüğət tərkibində özünə kifayət qədər möhkəm yer tutan ingilis alınmalarının lüğət müxtəlifliyi bir sıra nöqtəyi-nəzərdən və səbəbdən izah edilir. Bu alınmaları tematik nöqtəyi-nəzərdən iki qrupa bölmək olar:

1) ingilislərin həyatı və etnoqrafiyası ilə bağlı olanlar: flora, fauna, astronomiyaya və s. aid sözlər: *chromatide* n.f. - xromatid.; *scrub* n.m. -sıx kolluq, *booster* n. m. – buster, kiwi n. m. - kivi və s.

2) xüsusiləşmiş alınmalar: kino və televidiyaya aid terminlər, musiqi və hərbi leksikaya aid terminlər və s.: *moviola* n. f. - səs montajı *break* n. m. - fasilə, *asdic* n. m. - hidrolokator, *drone* n. m. - pilotsuz və s.

Fəslin sonunda bu fəsildə aparılan tədqiqatların nəticəsi verilir.

“*Fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının unifikasiyası, onların derivatoloji-struktur, leksik-semantik və funksional xüsusiyyətləri*” adlanan ikinci fəsildə fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarının assimilyasiyası, onların derivatoloji-struktur, leksik-semantik və funksional xüsusiyyətləri təhlil olunur, fransız dilində işlədilən ingilis dilindən alınmış sifətlər və fellər, onomastik motivlərlə bağlı ingilis alınmaları, ingilis alınmalarındakı səs təqlid yolu ilə yaranan sözlər araşdırılır.

İngilis dilindən fransız dilinə keçmiş sözlər bu dilin qanunları ilə yaşamağa başlayır. Buna sübut olaraq alınma sözlərdə baş verən

unifikasiya (mənimləmə) prosesini göstərmək olar. İngilis alınmalarını tədqiq edən V.M.Aristova alınmaların adaptasiyasında üç əsas mərhələnin birincisini sözün “daxil olma” mərhələsi adlandırır. Bu vaxt sözlərin bir çoxu hələ mənbə dildəki yazılış formalarını qoruyub saxlayır. Sözlərin alan dilə daxil olmasının ikinci mərhələsi xüsusi mərhələ adlandırılır. Bu mərhələdə alınmış sözün forması stabilləşərək özünün ingilis etimonundan ayrılır və alan dilin normalarına yaxınlaşır. Üçüncü mərhələ əcnəbi sözün alan dildə “köksalma” mərhələsidir ki, bu vaxt alınmış söz alan dilin normalarına tam tabe olur, onun daxili inkişaf imkanlarına geniş şəkildə qoşulur.¹

Hər bir dilin leksikasını təşkil edən müxtəlif söz qrupları, ayrı-ayrı leksik laylar tədricən əmələ gəlmişdir. Təbii olaraq müəyyən sahələrə aid yaranan ilkin-sadə sözlərdən yeni-yeni dil vahidləri təşəkkül tapmış və bunlar sistem halını almışdır. Bütövlükdə dil üçün ümumi olan bu qanunauyğunluq alınma sözlərin də mənimlənilməsində özünü büruzə verir.

Fransız dilindəki ingilis dilindən alınma isimlər, öz quruluşlarına görə, ənənəvi olaraq üç qrupa bölünür: a) sadə quruluşlu birkomponentli alınma sözlər; b) düzəltmə sözlər; c) mürəkkəb quruluşlu çoxkomponentli alınma sözlər.

Tədqiqat materialı 346 isimdən (və ya ümumi söz korpusunun 34.6 %-i) ibarətdir. Sadə isimlərə misal olaraq fransız dilində zooloji termin olan *abalone* n. m. - dəniz qulağı (qarınayaqlılar fəsiləsindən olan yeməli dəniz molyusku); *baffle* n. m. - akustik ekran; səs gücləndirici cihaz və s.

Müasir fransız dilində sözdüzəltmə modelləri, xüsusilə də morfoloji sözdüzəltmə modeli çox əhəmiyyətli yerlərdən birini tutmaqla lüğət tərkibinin zənginləşməsində böyük rol oynayır. Sözdüzəltmənin leksik-semantik səviyyəsindən fərqli olaraq morfoloji sözdüzəltmə yeni leksik vahidlərin yaranmasında ən məhsuldar və çoxşaxəli bir vasitədir ki, bu da dildə artıq mövcud olan modellərin əsasında həyata keçirilir. İngilis alınmalarından suffikslər vasitəsilə düzəldilən sözlər fransız dilinin sözdüzəltmə nüvəsində ən çox təmsil olunan modeldir. Tədqiqatda ingilis alınmalarından düzəldilən sözlərin sayı 259 leksik vahid, və ya ümumi söz korpusunun 25.9 %-ə bərabərdir.

Fransız suffikslərinin əksəriyyəti latın mənşəli olduğundan, alınmalardan yeni adların əmələ gəlməsində iştirak edən suffikslərin

¹ Аристова В.М. Англо-русские языковые контакты (Англицизмы в русском языке). Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1978, 152 с.

bolluğu, fransız dilində cins kateqoriyasının mövcudluğu ilə əlaqədardır. Tədqiqat nəticəsində fransız dilində yeni adlar düzəldən aşağıdakı suffikslər aşkarlanmışdır: - *ade*, - *age*, - *ain*, - *e*, - *aire*, - *ance* (-*ence*), - *at*, - *erie*, - *eur*//*euse*, -*er* // -*ère*, -*er*//*esse*, - *et* // *ette*, - *ier* // *ière*, -*if* // *ive*, - *in* // *ine*, - *ien* // *ienne*, - *ique*, - *isme*, - *iste*, - *ité*, - *itude*, - *logie*, - *ment*, *tion* və onun variantları : - *ation*, - *isation*, - *ion*, və bir yad ingilis suffiksi -*ing*.

Məs.: *couponnage* n. m. -ticarət, *cheftaine* n. f.-dəstəbaşçısı, *admittance* n. f. - admitans (tam keçiricilik qabiliyyəti), *Partenariat* n. m.< ingil. *partnership* - tərəfdaşlıq, *ingénierie* n. f. – injinering s.və

Dissertasiyada fransız dilində işlədilən mürəkkəb quruluşlu ingilis alınmalarında baş verən dəyişiklikləri tədqiq etmək üçün fransız lüğətinin xüsusi sahələrinə aid olan üç söz : *freelance*, *offshore*, *showroom* - dan istifadə edilir. Bu gün bütün fransız lüğətləri bu sözlərin bitişik yazılışını göstərirlər, baxmayaraq ki, onların üç mümkün yazılış qaydası da qeyd edilir; defislə, iki söz şəklində və bitişik formada:

1. Freelance (free lance, free-lance) adj.-ştatdankənar
2. Offshore adj. inv. et n. m. (off shore, off-shore)-dənizkənarı
3. Showroom m. (*show room*, *show-room*)-sərgi zalı

Tədqiqat materiallarına əsasən, ingilis dilindən alınmış mürəkkəb sözlərin sayı fransız dilində 201 leksik vahid təşkil edir: *brain drain* n. m. - beyin (zəhn) axını, *cheeseburger* n. m. - çizburger, *patchwork* n. m. - tikə, parça, *bodybuilding* n. m. – kulturizm; *motorship* n. m. - teploxod; *sistership* n. m. - eynitipli gəmi və s.

Tədqiqat materialında ingilis dilindən alınmış sifətlərin miqdarı 76 leksik vahidə bərabərdir və quruluşlarına görə onları iki yerə ayırmaq olar:

- a) sadə quruluşlu sifətlər
- b) düzəltmə sifətlər

1. Sadə quruluşlu sifətlər

Tədqiqat materialında ingilis dilindən alınmış sadə quruluşlu sifətlərin miqdarı 14 leksik vahiddir. Misallara müraciət edək: *beatnik* - «sınmış nəsl», *black* adj. – qara, zənci; *cheap* adj. inv. - ucuz, ucuz qiymətə; *clean* adj. inv. - ciddi (təmizkar); «təmiz, səliqəli» vəs.

Tədqiqat materialında ingilis dilindən alınmış düzəltmə sifətlərin müxtəlif suffikslər vasitəsilə düzəldilməsi aşkar edilmişdir. Bunlar aşağıdakı suffikslərdir:

-*able*, -*aire*, -*al* // *ale* və – *el* // *elle*, - *ain* // *aïne*, -*ant* // *ante*, - *é*, *ée*, -*en* // *enne*, -*ible*, -*if* // *ive*, - *ique*. *anti* prefiksi ilə bir - *anticlinal*, *ale*, *aux* adj. ; *non-* prefiksi ilə iki - *non-linéaire* adj. və *non-directif*, adj. ; *in* – prefiksi ilə bir - *in-bord* // *inbord* adj. inv.; *multi* – prefiksi ilə bir *multidimensionnel*,

elle adj. və *post-* ilə *postmoderne* adj. sifətlərinin yaradılması da müəyyən edilmişdir.

İngilis dilindən alınmış sözlərin suffukslər vasitəsilə söz yaradıcılığının təhlili fransız dilində «-er» -lə bitən və fransız mətbuatında geniş işlədilən 6 təsirsiz felin və 51 təsirli felin (ümumən 57 felin) olması tədqiqat materialında aşkar etməyə imkan vermişdir. Onların hamısı fransız mətbuatında geniş surətdə işlənir.

a) təsirsiz fellər: *collapser* v. intr. - xəstəlikdən üzülmək, *flipper* v. intr. v. - narkotik maddənin təsiri altında bihuş olmaq, *zapper* v. intr. - Pult vasitəsilə televizoru bir proqramdan digərinə keçirmək və s.

b) təsirli fellər: *bloguer* v. tr. - bloqlara bölmək, *briefe* v. tr. - məlumat mübadiləsi aparmaq, *chatter* v. tr. - çat vasitəsilə danışmaq və s.

Tədqiqatda onomastik qrupa daxil olan ingilis alınmaları aşağıdakı ardıcılıqla göstərilən yarımqruplara bölünür və tədqiq edilir:

1) toponimlərə aid olan ingilis alınmaları: *tangerine* n. f. - tanjerin «mandarin», «*Tanger* (şəhər adı) *naringisi*, *californium* n.m. – *kalifornium* və s.

2) antroponimlərə aid olan ingilis alınmaları: *immelman* n. m. - *immelman* (yarımdövrə), alman qırıcı təyyarəçisi *Immelmannın* soyadından, *booléen*, *enne* adj. - bu ingilis riyaziyyatçısı Corc Bulun adı ilə bağlıdır və s.

3) etnonimlərə aid olan ingilis alınmaları: *potlatch* n. m. - potlaç Amerika hindularının dilindən ingilis dili vasitəsilə alınıb. Etnol. Müqəddəs xarakterli bəxşiş və s.

Fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarındakı səs təqlidi yolu ilə yaranan sözlər dörd leksik vahiddir: *bang* interj. et n. m. inv. - banq, partlayış səsi. 1). Güclü partlayış səsini bildirən səs təqlidi. 2). Səs həddini keçmə zamanı baş verən alovlanma. *Les bang des avions supersoniques*. Səsdən sürətli təyyarələrin partlayış səsi. Astronavtika termini kimi. *Le grand bang*. Böyük partlayış; *be-bop* n. m. - bibop. Köhn. Mus. Caz üslubunda və musiqisi altında akrobatik hərəkətlərlə ifa olunan yeyin rəqs. Cəmdə: *Des be-bops*. qısaldılmış formada: BOP.; *dring* interj. - zırıncq. Zəng səsini, xüsusilə də elektrik zənginin səsini xatırladan səs təqlidi: *ping-pong* n. m. inv. - pinq-ponq. Stolüstü tennis.

Dissertasiyanın "Nəticə" hissəsində tədqiqat prosesində əldə edilən nəticələr yekunlaşdırılır, ümumiləşdirilir.

1. Fransız dilinin lüğət tərkibindən mənşəcə ingilis dilinə və müxtəlif dövrlərə aid olan seçilmiş sözlər vahid bir söz qrupunu təşkil edir.

2. Tədqiq etdiyimiz və bəzən "anqlisizmlər" adlandırdığımız bu leksik

vahidlərin içərisində elə faktlar vardır ki, onlar başqa dillərə məxsusdur və fransız dilinə ingilis dilinin vasitəsilə gəlmişdir.

3. Leksik kompressiya (tədqiqatımızda buraya inisial qısaltmalar, alfabetizmlər, akronimlər, leksik və qrafik abreviasialar- daxildir) anlayışı fransız dilində işlədilən ingilis alınmalarında da dil vasitələrinin qənaəti meylinə yönəlmiş universal proseslərdən biri kimi öyrənilir.

4. Tədqiqat materialı yeni məfhumların adlandırılmasında ingilis dilindən götürülmüş terminoloji elementlərdən istifadə zamanı müxtəlif vasitələrə müraciət olduğunu göstərir.

5. Tədqiqatda müasir fransız dövrü mətbuatında işlədilən ingilis dilindən alınma sözlər leksik-semantik nöqteyi-nəzərdən 18 tematik qrupa ayrılır:

Hər b və dənizlə bağlı, elm və texnikaya aid, kimiya və biokimiyaya aid, biologiya, fizikaya və fiziologiyaya, tibb və əczaçılıq, elektronika və informatikaya, maliyyə, ticarət və mühasibatlığa, geologiya və coğrafiyaya, bitki aləminə, dilçiliyə, idmana, astronomika, aviasiya, astronomiyaya, musiqiyə, audiovizual vasitələrə, kinoya, iqtisadiyyata və bir çox digər sahələrə aid az miqdarda da olsa teminlərin olduğunu sübut etmişdir.

6. Fransız və ingilis dillərinin səs tərkibində olan fərqlər, xüsusilə də, bu dillərin sait fonemləri, diftonqlar, həmçinin müxtəlif tarixi dövrlərdə fransız dilinin sait və samit sisteminin mənimsədiyi alınma sözlərdə bir sıra dəyişikliklərə gətirib çıxarır. Tədqiqatın materiallarına əsaslanaraq söyləmək olar ki, ingilis sözlərinin heç də hamısı eyni tərzdə fonetik dəyişikliklərə uğramır. İngilis alınmalarında fonetik dəyişmələr, hər şeydən əvvəl, ingilis səslərinin onlara keyfiyyətcə daha yaxın olan fransız səsləri ilə əvəzlənməsindən ibarətdir. Aksentoloji planda alınma sözün adaptasiyasında vurğu dəyişmələri və aksentoloji modellərin qəbul edilməsi labüddür.

7. İngilis sözlərinin qrafik cəhətdən mənimsənilməsi söz verən və söz alan dilin sistemləri arasındakı fərqdən irəli gəlir və iki mərhələdə baş verir: 1) ingilis qrafik formasında alınmış sözün fransız modelinə uyğun yazılması; 2) sözün yazılış formasının yeni dil əhatəsinə uyğunlaşması.

8. Alınma sözlərin derivatoloji-struktur xüsusiyyətlərinə görə, ingilis sözlərinin sadə (və ya ümumi söz korpusunun 34.6 %-i), düzəltmə (25.9 %) və mürəkkəb (21 %) quruluşlu olduğu aşkarlandı.

Tədqiqat materialları göstərdi ki, ingilis alınmalarından suffikslər vasitəsilə düzəldilən yeni adlar fransız dilinin sözdüzəltmə nüvəsində ən çox təmsil olunan modellər əsasında baş verir və düzəltmə sözlərin sayı 259 leksik vahid, və yaxud ümumi söz korpusunun 25.9 % -nə bərabərdir.

Fransız suffikslərinin əksəriyyəti latın mənşəli olduğundan, alınmalardan yeni adların əmələ gəlməsində iştirak edən suffikslərin bolluğu, fikrimizcə, fransız dilində cins kateqoriyasının mövcudluğu ilə əlaqədardır. Tədqiqat nəticəsində fransız dilində yeni adlar düzəldən aşağıdakı suffikslər aşkarlanmışdır: - *ade*, - *age*, - *ain*, - *e*, - *aire*, - *ance* (-*ence*), - *at*, - *erie*, - *eur//euse*, - *er //ère*, - *er//esse*, - *et //ette*, - *ier //ière*, - *if //ive*, - *in //ine*, - *ien //ienne*, - *ique*, - *isme*, - *iste*, - *ité*, - *itude*, - *logie*, - *ment*, *tion* və *onun variantları* : - *ation*, - *isation*, - *ion*, və bir yad ingilis suffiksi -*ing*.

9. Fransız dilində işlədilən mürəkkəb quruluşlu ingilis alınmalarında baş verən dəyişiklikləri daha yaxşı başa düşmək üçün fransız lüğətinin xüsusi sahələrinə aid olan və tərkib hissələri müstəqil fəaliyyət göstərən üç sözün (*freelance*, *offshore*, *showroom*) dərindən təhlilinə ehtiyac duyulmuşdur.

Tədqiqat göstərdi ki, hər iki komponenti ingilis alınması olan mürəkkəb sözlər, fransız publisistikasında az da olsa işlədilir və onlar digərlərindən öz struktur xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Məs: *show-business* (*m*) - *şou-biznes*, *drag queen* (*m*) - *kral ovu* və s.

10. Tədqiqat materialında ingilis dilindən alınmış düzəltmə sifətlərin müxtəlif suffikslər vasitəsilə düzəldilməsi aşkar edilmişdir. Bunlar aşağıdakı suffikslərdir:

-*able*, -*aire*, -*al //ale* və - *el //elle*, - *ain //aine*, -*ant //ante*, - *é, ée, -en //enne*, -*ible*, -*if //ive*, - *ique*. *anti* prefiksi ilə bir - *anticlinal*, *ale*, *aux* adj. ; *non-* prefiksi ilə iki - *non-linéaire* adj. və *non-directif*, adj. ; *in* – prefiksi ilə bir - *in-bord // inbord* adj. inv.; *multi* – prefiksi ilə bir *multidimensionnel*, *elle* adj. və *post-* ilə *postmoderne* adj. sifətlərinin yaradılması da müəyyən edilmişdir.

11. İngilis dilindən alınmış sözlərin suffikslər vasitəsilə söz yaradıcılığının təhlili fransız dilində «-er»-lə bitən və fransız mətbuatında geniş işlədilən 6 təsirsiz felin və 51 təsirli felin (ümumən 57 felin) olması tədqiqat materialında aşkar edilmişdir;

12. Tədqiqat materialında onomastik motivlərlə bağlı (*toponimlər*, *antroponimlər* və *etnonimlərlə bağlı*) ingilis alınmaları olduğu üzə çıxarıldı. Tədqiqat materialı fransız dilində işlədilən ingilis alınmaları içərisində dörd onomatopeik vahidin (təqlid yolu ilə yaranan) olduğunu sübuta yetirmişdir.

Dissertasiyanın əsas məzmunu aşağıdakı məqalələrdə öz əksini tapmışdır:

1. Fransız dilində işlənən ingilis terminləri // Bakı: AMEA, 2010, s. 123-126
2. Les emprunts dans le français (aperçu historique) // Le français en Azerbaïdjan. Bakou, 2010, № 03 (19) – 4 -20), p. 11-13
3. Fransız dilində işlənən ingilis alınmaları (bəzi nəzəri məsələlər) // Terminologiya məsələləri. Bakı: AMEA, 2011, s. 121-124
4. О некоторых теоретических вопросах заимствования англицизмов французским языком / Иностраннный язык в системе среднего и высшего образования. Материалы международной научно-практической конференции. Кафедра иностранных языков факультета государственного управления Московского государственного университета им. М.В.Ломоносова, Гилянский государственный университет. Пенза-Москва-Решт, 2011, с. 27-30
5. Fransız dilində işlənilən ingilis alınmalarının leksik sistemdə yeri və əmələ gəlmə xüsusiyyətləri // Elmi xəbərlər. Bakı: ADU, 2012, № 3, s. 222-228
6. Onomastik motivlərlə bağlı ingilis alınmaları // Elmi Xəbərlər. Bakı: ADU, 2013, № 1, s. 44-47
7. Английские термины, заимствование французским языком в XX веке // Ученые записки Таврического Национального Университета им. В.И.Вернадского. Симферополь, 2013, № 1, с. 500-503
8. Fransız dilində işlənən ingilis alınmaları lüğəti. Bakı: Elm və təhsil, 2014, 277 s.
9. Les emprunts anglais dans le français // Filologiya məsələləri, Bakı: Elm və təhsil, 2014, № 8, s. 152-156
10. Franqlə – ingilis alınmalarından hibrid sözlər / Doktorantların və gənc tədqiqatçıların IX respublika elmi konfransının materilalları. Bakı: 2015, II cild s.33-34
11. Concepts of borrowings in modern science of linguistics , reasons of borrowed words and some of their theoretical problems in general linguistics // International journal of English linguistics Bimonthly, Canadien center of science and education. Canada, 2015,vol.VI, pp.157-163

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ
ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКИХ ЗАИМСТВОВАНИЙ
В СОВРЕМЕННОЙ ФРАНЦУЗСКОЙ ПРЕССЕ

Резюме

Это исследование проведено путем сравнения разносистемных материалов французского и английского языков и посвящено лингвистическому анализу структуры, лексико-семантических и функциональных особенностей заимствованных слов, являющихся одним из самых интересных слоев словарного состава.

Диссертация состоит из введения, двух глав, заключения, списка использованной литературы и аббревиатур, а также приложения.

Во введении обосновывается выбор темы исследования и его актуальность, определяются цели и задачи исследования, формулируются его новизна, а также теоретическая и практическая значимость.

Первая глава под названием «Теоретические вопросы используемых во французском языке английских заимствований» посвящена изучению социально-исторических условий, повлекших заимствование слов из английского языка, понятия заимствования слов в современной лингвистике, причин и некоторых общеязыковых теоретических проблем заимствования, места английских заимствований во французской прессе, функционально-семантических особенностей используемых во французском языке английских заимствований, гибридных слов из английских заимствований – франгле, лексической компрессии английских заимствований во французском языке, тематической классификации английских заимствований во французском языке.

Во второй главе под названием «Унификация, деривато-структурные, лексико-семантические и функциональные особенности английских заимствований во французском языке» анализируется ассимиляция, деривато-структурные, лексико-семантические и функциональные особенности, изучаются используемые во французском языке прилагательные, глаголы, заимствованные из английского языка, английские заимствования, связанные с

ономастическими мотивами, слова, образованные путем голосового подражания в английских заимствованиях.

Заключение суммирует результаты исследования.

Диссертация заканчивается списком использованной литературы и приложением.

LEXICO-SEMANTIC AND FUNCTIONAL FEATURES
OF THE ENGLISH LOAN WORDS IN THE FRENCH MODERN
PERIODICAL PRESS

Summary

The thesis is dedicated to the study of the French and English materials. It analyses the structure, lexico-semantic and functional features of one of the most interesting layers - the English loan words - in the modern French periodical press.

The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusion and a supplement.

The introduction substantiates the choice of the theme and its actuality, defines the aims and tasks of the research, and formulates its innovation, theoretical and practical significance.

The First Chapter entitled "Some theoretical issues of the English loan words used in the French language" explores socio-historical conditions stipulating the English borrowings, the concept of the loan word in modern linguistics, the reasons of the acquisition of the loan words and their some theoretical issues, the place of the English loan words in the French press, the semantic - functional features of the English loan words used in French, the hybrid words from *franglais*-English borrowings, the lexical compression of the English loan words and their thematic classification.

The Second Chapter named "The unification of the English loan words used in the French language, their derivative- structural, the lexico-semantic and functional peculiarities" defines the assimilation of the English loan words, their derivative-structural, the lexico-semantic and functional peculiarities, the borrowed English adjectives and verbs used in the French language, the loan words linked with the onomastic and onomotapoeic motives.

The Conclusion summarizes the results of the investigation.

Çapa imzalanıb: 20.05.2017
Format: 60x84 1/16. Tiraj: 100.

«Mütərcim» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi
Bakı, Rəsul Rza küç., 125
tel./faks 596 21 44
e-mail: mutarjim@mail.ru

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЯЗЫКОВ

На правах рукописи

АЙГЮН ГУСЕЙН ГЫЗЫ МАГАМИ

ЛЕКСИКО- СЕМАНТИЧЕСКИЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ
ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКИХ ЗАИМСТВОВАНИЙ
В СОВРЕМЕННОЙ ФРАНЦУЗСКОЙ ПРЕССЕ

5709.01 – Романские языки

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по филологии

Баку – 2017